

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Завдання до самостійної роботи
з навчальної дисципліни
"ТЕОРІЯ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ
СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ"
для студентів спеціальності
8.18010014 "Управління
фінансово-економічною безпекою"
всіх форм навчання**

Харків. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015

Затверджено на засіданні кафедри економічного аналізу.
Протокол № 5 від 25.12.2014 р.

Укладачі: Отенко І. П.
Москаленко Н. О.

3-13 Завдання до самостійної роботи з навчальної дисципліни "Теорія управління безпекою соціальних систем" для студентів спеціальності 8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою" всіх форм навчання / уклад. І. П. Отенко, Н. О. Москаленко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 28 с. (Укр. мов.)

Подано завдання для обговорення, підготовки есе, тез доповідей, наукових статей, тестові запитання та запитання для самоконтролю.

Рекомендовано для студентів спеціальності 8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою" всіх форм навчання.

Вступ

Самостійна робота є необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу будь-якої дисципліни. Завдання до самостійної роботи є складовою частиною методичного забезпечення навчальної дисципліни "Теорія управління безпекою соціальних систем".

До основних видів самостійної роботи студентів належить: засвоєння лекційного матеріалу; робота з опрацювання рекомендованої викладачем літератури та додаткових літературних джерел; самостійне вивчення окремих питань на основі навчальної та додаткової літератури; опанування основних термінів та понять із дисципліни; оволодіння законодавчими, нормативними та інструктивними матеріалами; підготовка до практичних та семінарських занять; проміжного та підсумкового контролю; контрольна перевірка кожним слухачем особистих знань за запитаннями для самостійного поглибленого вивчення та самоконтролю; робота з матеріалами мережі Інтернет.

Для опанування матеріалу дисципліни "Теорія управління безпекою соціальних систем", окрім лекційних, практичних (семінарських) занять, тобто аудиторної роботи, значну увагу необхідно приділяти саме самостійній роботі. Це пов'язано з різноманітністю підходів, що використовують у сучасній вітчизняній та зарубіжній практиці для управління організаційними змінами підприємств та необхідністю ознайомлення студентів із даними підходами.

Окремі питання, які входять до змісту дисципліни, потребують більш детального і глибокого вивчення. Вони можуть бути винесені на загальне обговорення або ж їх зміст розкривається студентами у формі виступів чи рефератів.

Перевірка виконання самостійної роботи здійснюється викладачем на семінарських та практичних заняттях, а також виноситься на підсумковий модульний контроль, поряд із навчальним матеріалом, який опрацьовувався під час проведення аудиторних навчальних занять.

Тема 1. Предмет та методи навчальної дисципліни "Теорія управління безпекою соціальних систем"

Теми есе

1. Що визначає інтерес до проблеми безпеки людини і соціальних організацій?
2. Роль і значення безпеки в розвитку соціальних систем.

Теми наукових статей та доповідей

1. Еволюція поглядів на безпеку організації.
2. Етапи формування концепції безпеки.
3. Безпека як філософська категорія.

Тестові завдання

1. Предметом теорії управління безпекою соціальних систем є:
 - а) закономірності виникнення небезпек життєдіяльності людини;
 - б) механізми управління безпекою соціальних систем типу "людина", "організація", "суспільство", "держава";
 - в) процеси соціальної взаємодії між дієвими соціальними суб'єктами;
 - г) інформаційне суспільство.
2. Відповідно до теорії Маслоу "перебувати в безпеці" означає:
 - а) прагнути до самореалізації;
 - б) прагнути до єдності потреб та можливостей;
 - в) не відчувати загрози;
 - г) задовольняти потреби кожної ланки.
3. Який із методів досліджує загальнофілософські закономірності розуміння навколишнього світу:
 - а) метафізичний;
 - б) експериментальний;
 - в) метод індукції;
 - г) метод аналогії?
4. Які з методів належать до загальнонаукових:
 - а) діалектичний та метафізичний;
 - б) дедуктивно-індуктивний;
 - в) системний підхід;
 - г) статистичного моделювання?

5. Виберіть методи емпіричного дослідження:
- а) спостереження та експеримент;
 - б) спостереження та моделювання;
 - в) дедукція та аналогія;
 - г) вимірювання та статистичне моделювання.
6. Праці яких учених присвячені загальноорганізаційним законам, принципам та закономірностям розвитку систем:
- а) Вернадського В. І.;
 - б) Л. Берталанфі і Богданова О. О.;
 - в) Е. Тоффлера і Гумилева Л. Н.;
 - г) Ситника Г. Л. і Ліпкана В. А.?
7. Хто з відомих учених досліджував моделі соціальних систем та проблеми системності, а найбільш відома його книга – "Система сучасних суспільств":
- а) Р. Мертон;
 - б) Т. Парсонс;
 - в) Дж. Форрестер;
 - г) Вернадський В. І.?
8. Яка з теорій присвячена прийомам і методам аналізу, прогнозу і можливостям регулювання діяльності різних спільностей людей:
- а) етногенезу та біосфери;
 - б) соціальної дії;
 - в) управління;
 - г) національної безпеки?
9. В основі якої теорії пошук шляхів, умов, факторів взаємодії соціальної системи з навколишнім середовищем як джерела небезпеки:
- а) безпеки;
 - б) соціальної дії та соціальних систем;
 - в) управління;
 - г) Маслоу?
10. Яка з міжнародних організацій є автором Порядку денного на XXI століття та Хартії Землі, які присвячені проблемам розвитку людства в умовах глобальної кризи:
- а) Організація з безпеки і співробітництва у Європі (ОБСЄ);
 - б) Організація Об'єднаних Націй (ООН);
 - в) Організація договору про колективну безпеку (ОДКБ);
 - г) Шанхайська організація співробітництва (ШОС)?

Питання для самоконтролю

1. Визначте предмет та об'єкт теорії управління безпекою соціальних систем.
2. Розкрийте зміст поняття "життєдіяльність", підкресліть особливості "життя".
3. Розкрийте роль безпеки в життєдіяльності людини, керуючись теорією Маслоу.
4. Охарактеризуйте загрози життєдіяльності в системі "природа – суспільство – людина".
5. У чому полягає міждисциплінарний характер теорії управління безпекою соціальних систем?
6. Розкрийте, положення та принципи яких теорій є фундаментом теорії управління безпекою соціальних систем?
7. Поясніть загальнофілософські, загальнонаукові та спеціальні методи теорії управління безпекою.

Література: основна [1]; додаткова [2 – 11].

Тема 2. Понятійно-категоріальна система теорії управління безпекою соціальних систем

Теми есе

1. Яку роль відіграє теорія безпеки у формуванні культури безпеки організації?
2. Чи є необхідним розвиток теорії безпеки?

Теми наукових статей та доповідей

1. Визначення категорії "безпека", характеристика її сутності.
2. Сучасні тенденції у сфері безпеки соціальних систем.
3. Проблемні аспекти управління безпекою.

Тестові завдання

1. Із латині *securitas* поняття "безпека" означає:
 - а) стан, якому притаманне почуття упевненості або відсутність занепокоєння;
 - б) надійні умови для здійснення чого-небудь;
 - в) відстоювання своїх поглядів та прав;
 - г) захищеність від небезпек.

2. Яке з наведених тверджень характеризує безпеку як соціальне явище:

а) блага, що охоплюють вигоди, які людина отримує від проживання в певному місці та певний час;

б) право і можливість користуватися державною власністю і комунальними підприємствами;

в) стан, ситуація спокою, коли немає реальної небезпеки, а також матеріальні, економічні, політичні умови, відповідні органи та організації, що сприяють утворенню такої ситуації;

г) мета людини чи суспільства, заради якої вона діє, витрачає сили, заради якої вона живе?

3. Із яким органом державного управління в Середньовіччі ототожнювали функцію забезпечення суспільної безпеки:

а) радою;

б) комуною;

в) поліцією;

г) народними зборами?

4. Яке з наведених тверджень розкриває сутність "цінності":

а) це будь-яке матеріальне або ідеальне явище, що має значення для людини чи суспільства, заради якого вона діє, витрачає сили та живе;

б) це прагнення людини чи суспільства до досягнення мети шляхом запобіжних заходів;

в) це можливість змінювати свою поведінку, якщо вона вирішує, що це відповідає її інтересам;

г) це сукупність потреб того чи іншого суб'єкта (особистості, суспільства, держави)?

5. А. Маршалл, англійський економіст, у своїй праці "Принципи економічної науки" безпеку розглядає як:

а) повну політичну свободу;

б) соціальні права;

в) економічні блага;

г) державний устрій.

6. Методологія в системі управління містить у собі:

а) методи та функції, комунікації, інформаційне забезпечення;

б) цілі та завдання, закони та принципи, методи та функції;

в) мережі зв'язку, систему документообігу, професіоналізм персоналу;

г) цілі та завдання, розроблення та реалізацію рішень.

7. Які елементи визначають структуру управління:
- а) структура комунікацій та інформаційного забезпечення;
 - б) мережа зв'язку та комп'ютерна мережа;
 - в) технології та практика управління;
 - г) функціональні структури та схема організаційних відносин?
8. Цілісне розуміння, система поглядів, об'єднаних ідеєю усунення небезпек, які загрожують або можуть загрожувати організації зсередини і ззовні – це:
- а) система безпеки;
 - б) концепція безпеки;
 - в) політика безпеки,
 - г) стратегія безпеки.
9. "Рішення", "цілі", "мистецтво" – це:
- а) концепція;
 - б) стратегія;
 - в) доктрина;
 - г) політика.
10. Забезпечувати безпеку означає:
- а) захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки;
 - б) створювати надійні умови досягнення мети;
 - в) пильно стежити за недоторканністю чого-небудь;
 - г) оберігати, убезпечувати, ховати кого-, що-небудь від чогось шкідливого.

Питання для самоконтролю

1. Поясніть сутність безпеки як філософської категорії.
2. Визначте сутність безпеки як суспільного явища.
3. У чому полягає економічне значення безпеки?
4. Перелічіть провідні школи управління. Який зв'язок вони мають із проблемами безпеки?
5. Дайте характеристику основних положень класичної школи управління.
6. З'ясуйте основні положення школи людських ресурсів.
7. Що є предметом дослідження "емпіричної школи управління", "школи соціальних систем" та "нової школи"?
8. Які властивості притаманні управлінню соціальними системами?
9. Поясніть функції поточного та стратегічного управління соціальною системою.

10. Якими поняттями визначається управління безпекою соціальних систем?

Література: основна [1]; додаткова [2 – 11].

Тема 3. Соціальна система як об'єкт безпеки

Теми есе

1. Які найбільш актуальні проблеми у сфері безпеки на геополітичному рівні?

2. Яка роль і значення людського фактора в забезпеченні безпеки соціальної організації?

Теми наукових статей та доповідей

1. Роль та місце безпеки в життєдіяльності організації.

2. Основні етапи формування науки про безпеку.

3. Розвиток та безпека як функції життєдіяльності суспільства.

Тестові завдання

1. У якому році здобула визнання концепція сталого розвитку людства:

- а) 1902;
- б) 1992;
- в) 2000;
- г) 2012?

2. У якому документі були викладені основні положення концепції сталого розвитку людства:

- а) Стратегія розвитку людства;
- б) Конвенція ООН;
- в) Порядок денний на XXI століття;
- г) Резолюція ООН?

3. Визначте складові сталого розвитку соціальної системи:

- а) екологічна;
- б) економічна;
- в) соціальна;
- г) інформаційна.

4. Які з визначень означають поняття "соціум":

а) дуже великі об'єднання людей та соціальне середовище, із яким контактує особистість;

- б) природне оточення людини, сукупність рослинних форм;
- в) сталі соціальні зв'язки на міжособистісному рівні;
- г) суспільство як цілісна соціальна система?

5. Визначте представників теорії соціальних систем:

- а) О. Конт;
- б) Т. Гоббс;
- в) П. Сорокін;
- г) Т. Парсонс.

6. Яка з особливостей соціальної системи характеризує здатність до самозбереження та самоорганізації:

- а) цілісність;
- б) інституціоналізація;
- в) упорядкованість;
- г) структурність?

7. Яка із соціальних систем характеризується найвищим рівнем самодостатності:

- а) сім'я;
- б) суспільство;
- в) спільнота;
- г) організація?

8. Визначте закономірний ланцюжок розвитку соціальних систем:

- а) товариство – соціум – сім'я;
- б) сім'я – підприємство – суспільство – нація;
- в) корпорація – союз – угода – спільнота – соціум;
- г) корпорація – нація – соціум.

9. Який рівень безпеки соціальних систем характеризують параметри зміцнення влади, економічної могутності, законності, територіальної цілісності та непорушності кордонів:

- а) організації;
- б) держави;
- в) ноосфери;
- г) спільноти?

10. Здатність суспільства до збереження своєї якісної визначеності, цілісності та можливості виконання своїх функцій і завдань в умовах впливу негативних факторів – це:

- а) ризикованість;

- б) захищеність;
- в) інституційність;
- г) інформованість.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю "сталий розвиток".
2. Визначте основні положення концепції сталого розвитку.
3. Які системи називають "соціальними"? Що означає категорія "соціум"?
4. Перелічіть системні характеристики суспільства та дайте їх визначення.
5. Які особливості притаманні соціальним системам?
6. Наведіть класифікацію форм соціальних організацій.
7. Визначте типи соціальних систем.
8. Назвіть поняття безпеки через розвиток соціальної системи.
9. Наведіть закони розвитку та безпеки соціальних систем.
10. Визначте ієрархічні рівні безпеки соціальних систем.

Література: основна [1]; додаткова [2 – 11].

Тема 4. Система та механізми управління безпекою організації

Теми есе

1. Яку поведінку людини прийнято вважати небезпечною?
2. Що є об'єктом безпеки в системі безпеки організації?

Теми наукових статей та доповідей

1. Структура та зміст концепції безпеки.
2. Політика у сфері безпеки організації: її сутність та необхідність.
3. Категорія інтересу та її сутність у теорії управління безпекою соціальних систем.

Тестові завдання

1. Яка із властивостей соціальної системи характеризує здатність організації до адаптації, модернізації, реформації:
 - а) самоорганізація;
 - б) гнучкість;
 - в) цілеспрямованість;
 - г) толерантність?

2. Яка із властивостей соціальної системи характеризує орієнтацію організації на визначення і досягнення бажаного, можливого і необхідного стану:

- а) самоорганізація;
- б) гнучкість;
- в) цілеспрямованість;
- г) цілісність?

3. Яка із властивостей соціальної системи характеризує так званий "системний ефект" і оперативну мобілізацію нових якостей – неможливість зведення властивостей системи до суми властивостей її компонентів:

- а) конкурентність;
- б) толерантність;
- в) формалізованість;
- г) емерджентність?

4. Яка із властивостей соціальної системи характеризує стійкість до зовнішніх впливів, на індивідуальному рівні – це здатність сприймати без агресії думки, які відрізняються від власних, а також – особливості поведінки та способу життя інших:

- а) толерантність;
- б) конструктивність;
- в) гнучкість;
- г) емерджентність?

5. Зміцнення виробничого потенціалу, захист майна та збалансована фінансово-економічна політика – це заходи забезпечення:

- а) зовнішньої безпеки організації;
- б) техногенної безпеки організації;
- в) внутрішньої безпеки організації;
- г) безпеки особистості в організації.

6. Зміцнення конкурентних позицій, зниження гостроти соціальних протиріч, зменшення екологічного навантаження на навколишнє середовище, досягнення оптимального співвідношення між інтересами людей, організацій, суспільства і держави – це заходи забезпечення:

- а) зовнішньої безпеки організації;
- б) техногенної безпеки організації;
- в) внутрішньої безпеки організації;
- г) безпеки особистості в організації.

7. Який вид безпеки особистості пояснюються такими небезпеками як забуття вищих цінностей, гріх, злодійство, заздрість, гордість, марнославство, гнів, лінь, жадібність тощо:

- а) фізична безпека;
- б) психологічна безпека;
- в) духовна безпека;
- г) інформаційна безпека?

8. Який вид безпеки особистості пов'язаний із системою охорони праці та техніки безпеки в організації на основі виробничої санітарії, а джерелами небезпеки можуть бути безвідповідальність (халатність), стихія (нещасний випадок):

- а) фізична безпека;
- б) психологічна безпека;
- в) духовна безпека;
- г) інформаційна безпека.

9. Який вид безпеки особистості характеризується як цілісна система процесів, результатом перебігу яких є відповідність потреб і можливостей суб'єкта певним характеристикам реальної дійсності, та обумовлена такими джерелами небезпеки, як соціальні конфлікти:

- а) фізична безпека;
- б) психологічна безпека;
- в) духовна безпека;
- г) інформаційна безпека.

10. Сукупність форм, структур, методів і засобів управління, об'єднаних спільністю мети, за допомогою яких здійснюють пов'язання та узгодження суспільних, групових і приватних інтересів, забезпечують функціонування і розвиток організації – це:

- а) процедура управління;
- б) система управління;
- в) концепція управління;
- г) механізм управління.

Питання для самоконтролю

1. Поясніть сутність системного підходу та опишіть системні характеристики соціальної системи.

2. Визначте властивості організації як системного об'єкта (загальні, соціальні та синергетичні).

3. Опишіть класифікацію організацій за організаційно-правовою формою.

4. Поясніть та опишіть систему безпеки організації. Яка основна мета створення та правила системи безпеки організації?

5. Які основні функції системи безпеки організації?

6. Дайте визначення механізму управління. Розкрийте механізм управління безпекою в циклі управління організацією.

7. Дайте характеристику видів безпеки організації.

8. Охарактеризуйте підсистеми системи безпеки організації.

9. Що розуміють під безпекою особистості? Які загрози особистості можуть бути визначені за їхніми джерелами?

10. Поясніть види безпеки особистості.

Література: основна [1]; додаткова [2 – 11].

Тема 5. Інституціональні основи управління безпекою соціальних систем

Теми есе

1. Що є об'єктом безпеки в системі національної безпеки організації?

2. Як оцінити рівень безпеки соціальної системи (на прикладі організації)?

3. Цінності як принцип безпеки соціальних систем.

Теми наукових статей та доповідей

1. Розвиток та формування інтересів соціальної організації.

2. Етимологія категорій "небезпека", "загроза", "ризик".

3. Категорії необхідності та достатності в управлінні безпекою.

Тестові завдання

1. Під інститутом безпеки розуміють:

а) цілісне розуміння особистістю потреби в безпеці, бачення шляхів усунення загроз особистої безпеки;

б) усвідомлені потреби суспільства, організації, особистості щодо захисту своїх інтересів;

в) правила гри, обмежувальні рамки, які організують взаємовідносини між людьми щодо забезпечення безпеки соціальних систем;

г) необхідність забезпечення балансу соціальних інтересів.

2. Головна функція якого компонента інституціонального середовища – регулювання відносин і взаємодій у сфері безпеки, визначення пріоритетів, цілей і напрямів безпеки, структуризація інституціонального простору сфери безпеки:

- а) нормативно-правового;
- б) організаційного;
- в) самоорганізаційного;
- г) когнітивного?

3. Функції якого компонента інституціонального середовища підрозділяють на законодавче регулювання відносин безпеки, управлінську дію з боку виконавчих органів влади та забезпечення правового порядку і виконання норм безпеки судовими інстанціями:

- а) нормативно-правового;
- б) організаційного;
- в) самоорганізаційного;
- г) когнітивного?

4. Громадські організації й установи, політичні партії, суспільні рухи, фонди та інші утворення, що створюють організаційну структуру громадянського суспільства, активно впливають на самосвідомість населення, – це вияв:

- а) нормативно-правового забезпечення безпеки соціуму;
- б) організаційного забезпечення безпеки соціуму;
- в) самоорганізаційного;
- г) когнітивного.

5. Функцією якого компонента інституціонального середовища сфери безпеки є дослідження закономірностей, формування науково-дискусійного середовища, засобів і методів накопичення та передачі знання у сфері безпеки тощо:

- а) нормативно-правового;
- б) організаційного;
- в) самоорганізаційного;
- г) когнітивного?

6. Яке з наведених визначень найбільш повно характеризує культуру безпеки:

- а) системне розуміння, бачення шляхів усунення загроз;
- б) визначення напрямів та цілей соціальної системи (особистості, організації, суспільства і держави) у сфері безпеки;

в) збереження і розвиток цілей, ідеалів, цінностей, норм і традицій людини, сім'ї та суспільства; соціальних інститутів;

г) система цінностей, що визначають її вільне і безпечне існування?

7. Кому з відомих науковців належать слова: "...відсутність інтересу є духовна чи фізична смерть":

а) К. Гельвецію;

б) Г. Гегелю;

в) К. Марксу;

г) Т. Парсонсу?

8. Такі принципи, норми, ідеали, настанови, як то добро, істина, краса, безпека, віра, влада, увагу до людей, довіра, – це:

а) цінності;

б) інтереси;

в) потреби;

г) цілі.

9. До якого типу інтересів можна зарахувати ті, реалізація яких не можлива без обмеження інтересів іншої держави:

а) конфронтаційних;

б) паралельних;

в) спільних;

г) розбіжних?

10. До якого типу інтересів можна зарахувати ті, реалізація яких можлива тільки на основі колективних дій двох і більше держав шляхом здійснення скоординованих дій:

а) конфронтаційних;

б) паралельних;

в) спільних;

г) розбіжних?

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю "інститут безпеки". Що становить собою інституційне середовище безпеки соціальної системи?

2. Визначте та дайте характеристику основних компонентів інституціонального середовища безпеки соціальних систем.

3. Поясніть сутність категорії "цінність". Яку роль виконують цінності в розвитку соціальної системи?

4. Визначте систему цінностей соціальної системи.

5. Розмежуйте й поясніть сутність і значення політики та концепції безпеки.

6. Поясніть основні положення, які створюють каркас концепції безпеки соціальної системи.

7. Визначте сутність категорії "інтерес". Який є зв'язок між цінностями та інтересами, інтересами та безпекою соціальної системи.

8. Опишіть систему інтересів та їх класифікацію.

9. У чому полягає баланс інтересів як умова безпеки соціальних систем?

10. Поясніть види збалансованості інтересів суб'єктів соціальної системи.

Література: основна [1]; додаткова [2 – 11].

Тема 6. Державне регулювання в сфері безпеки

Теми есе

1. Як оцінити рівень безпеки соціальної системи (на прикладі держави)?

2. Система національних цінностей та їх трансформація.

3. Суб'єкти забезпечення національної безпеки, їх функції та роль.

Теми наукових статей та доповідей

1. Категорія "загроза безпеці" та її сутність.

2. Категорія "ризик безпеки" та її сутність.

3. Поняття факторів та умов безпеки.

Тестові завдання

1. Кому з політичних мислителів XVII століття належить теза: національна безпека – головний сенс існування держави:

а) Джону Локку;

б) Томасу Гоббсу;

в) Жан-Жаку Руссо;

г) Франкліну Рузвельту?

2. Під національною безпекою розуміють:

а) захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави;

б) стан захищеності національних інтересів самостійних держав;

в) частка держави в економіці та інших сферах життя людини і суспільства;

г) хибний шлях, що призводить до конфліктів.

3. Визначте національні цінності на рівні держави:

- а) загальнолюдські цінності;
- б) право приватної власності;
- в) природні ресурси;
- г) державний суверенітет.

4. Діяльність політичного керівництва країни з питань визначення цілей і ставлення принципів завдань щодо захисту національних інтересів країни та вироблення форм, методів і способів досягнення цих цілей – це:

- а) концепція національної безпеки;
- б) політика національної безпеки;
- в) система національної безпеки;
- г) недержавна система національної безпеки.

5. Які принципи забезпечення національної безпеки окреслено в Законі України "Про основи національної безпеки":

- а) пріоритет прав і свобод людини та громадянина; верховенство права;
- б) пріоритет договірних (мирних) засобів у розв'язанні конфліктів;
- в) своєчасність і адекватність заходів захисту національних інтересів реальним та потенційним загрозам;
- г) використання в інтересах України міждержавних систем та механізмів міжнародної колективної безпеки?

6. До пріоритетів національних інтересів не належать:

- а) гарантування конституційних прав і свобод людини та громадянина;
- б) розвиток громадянського суспільства, його демократичних інститутів;
- в) розвиток не взаємовигідних відносин із іншими державами світу в інтересах України;
- г) зміцнення політичної та соціальної стабільності в суспільстві.

7. Який захист забезпечує Служба безпеки України:

- а) захист державного суверенітету, конституційного ладу;
- б) захист прав споживачів;
- в) захист прав інтелектуальної власності;
- г) захист довкілля?

8. Яка з міжнародних організацій є найбільшою у світі регіональною організацією, що займається питаннями безпеки:

- а) ЄС, Європейський Союз;
- б) ОБСЄ, Організація з безпеки і співробітництва у Європі;

в) ОДКБ, Організація договору про колективну безпеку;

г) МВФ, Міжнародний валютний фонд?

9. Яка з міжнародних організацій є військово-політичним союзом і створена кількома державами Євразії (Вірменія, Казахстан, Киргизія, Росія, Таджикистан і Білорусь):

а) ЄС, Європейський Союз;

б) ОБСЄ, Організація з безпеки і співробітництва у Європі;

в) ОДКБ, Організація договору про колективну безпеку;

г) МВФ, Міжнародний валютний фонд?

10. Визначте рік прийняття Закону України "Про основи національної безпеки України":

а) 1997;

б) 1998;

в) 2003;

г) 2008.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення національної безпеки.

2. Визначте рівні та об'єкти національної безпеки.

3. Дайте визначення та розкрийте національні цінності країни.

4. Дайте визначення та розкрийте національні інтереси країни.

5. Визначте національні цілі за наявними класифікаційними ознаками.

6. Що розуміють під системою забезпечення національної безпеки? Які її компоненти?

7. Які інститути формують державну систему забезпечення безпеки? Охарактеризуйте їх.

8. Розкрийте зовнішні та внутрішні суб'єкти забезпечення національної безпеки.

9. Наведіть основні закони у сфері забезпечення національної безпеки.

10. У чому полягає основний зміст та значення стратегії національної безпеки України?

Література: основна [1]; додаткова [2 – 11].

Тема 7. Недержавні структури забезпечення безпеки

Теми есе

1. Чи можлива абсолютна безпека соціальної організації?

2. Світовий досвід діяльності приватних служб безпеки.
3. Що розуміють в Україні під системою недержавної безпеки?

Теми наукових статей та доповідей

1. Людський фактор у забезпеченні безпеки соціальної організації.
2. Культура безпеки організації: сутність та вияви.
3. Організаційні форми управління безпекою соціальних систем (на прикладі України).

Тестові завдання

1. Хто з відомих філософів та політичних діячів убачав безпеку соціуму основним пунктом "угоди", яка укладається між суспільством і найманим ним державним апаратом:

- а) Ж.-Ж. Руссо;
- б) Г. Гегель;
- в) П. Д. Лодій;
- г) Ш. Л. Монтеск'є?

2. Які з наведених функцій виконує недержавна система забезпечення національної безпеки:

- а) запобігання виникненню джерел соціальної загрози та назріванню загроз;
- б) захист прав і свобод громадян та інтересів суспільства;
- в) збереження громадянського миру та злагоди в суспільстві;
- г) усі відповіді правильні?

3. Визначте суб'єкт, який не належить до недержавної системи забезпечення національної безпеки:

- а) служба безпеки суб'єкта господарювання;
- б) служба безпеки фінансової установи;
- в) детективне агентство;
- г) Служба безпеки України.

4. Які функції виконують приватні детективні й охоронні служби:

- а) формування громадської думки, громадський контроль за діяльністю органів влади та виконанням ними власних рішень;
- б) надання фізичним і юридичним особам на основі взаємної домовленості послуги із захисту інтересів громадян, охорони майна власників, пошуку безвісти зниклих осіб тощо;
- в) організовують збори, мітинги, демонстрації, ходу та пікетування;
- г) усі відповіді правильні?

5. Які функції виконують адвокати:

а) надання юридичних консультацій, роз'яснень, довідок, порад із правових питань; захист громадян у кримінальних справах;

б) формування громадської думки, громадський контроль за діяльністю органів влади та виконанням ними власних рішень;

в) надання фізичним і юридичним особам на основі взаємної домовленості послуги із захисту інтересів громадян, охорони майна власників, пошуку безвісти зниклих осіб тощо;

г) немає правильної відповіді?

6. Які функції виконують громадські об'єднання:

а) беруть участь в ухваленні рішень органів державної влади й органів місцевого самоврядування;

б) організують збори, мітинги, демонстрації, ходу та пікетування;

в) здійснюють громадський контроль за діяльністю органів влади та виконанням ними власних рішень;

г) усі відповіді правильні?

7. Які з наведених організацій належать до громадських:

а) профспілки;

б) релігійні;

в) організації "зелених";

г) усі відповіді правильні?

8. Із якого року в Україні діє федерація працівників недержавних служб безпеки:

а) з 1992 р.;

б) з 1995 р.;

в) з 1998 р.;

г) з 2003 р.?

9. Із якого року в Україні реалізується Громадянський проект формування недержавної системи безпеки підприємництва:

а) з 1992 р.;

б) з 1995 р.;

в) з 1998 р.;

г) з 2003 р.?

10. У якому році прийнято Закон України "Про охоронну діяльність"?

а) у 2002 р.;

б) у 2003 р.;

в) у 2010 р.;

г) у 2012 р.?

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення недержавної системи забезпечення національної безпеки.
2. Визначте суб'єктів забезпечення національної безпеки.
3. Назвіть функції забезпечення національної безпеки, які виконують органи місцевого самоврядування?
4. Опишіть функції забезпечення національної безпеки, які виконує приватний нотаріат?
5. Назвіть функції забезпечення національної безпеки, які виконує адвокатура?
6. Назвіть функції забезпечення національної безпеки, які виконують приватні детективні й охоронні служби?
7. Назвіть функції забезпечення національної безпеки, які виконують громадські об'єднання?
8. Які принципи недержавної системи забезпечення національної безпеки?
9. Що розуміють під політикою забезпечення національної безпеки?
10. Які особливості світового досвіду державного регулювання діяльності приватних служб безпеки?

Література: основна [1]; додаткова [2 – 11].

Тема 8. Методичний інструментарій оцінювання рівня безпеки соціальних систем

Теми есе

1. Огляд сучасних методичних підходів до оцінювання рівня безпеки соціальних систем.
2. Основні переваги та недоліки сучасних методик щодо розрахунку рівня економічної безпеки України.

Теми наукових статей та доповідей

1. Аналіз моделей управління безпекою соціальних систем (міжнародний досвід).
2. Міжнародний досвід підготовки спеціалістів у сфері безпеки.

Тестові завдання

1. На національному рівні економічну безпеку визначають як сукупність умов та факторів, які забезпечують:
 - а) незалежність національної економіки та її стабільність і стійкість;

б) здатність національної економіки до постійного оновлення;
в) протистояння національної економіки зовнішнім загрозам та самодосконалення;

г) стійкість системи управління.

2. Загрози безпеці за видами збитків класифікують як:

а) загрози існуванню підприємства, та загрози, які не загрожують його існуванню;

б) загрози, реалізація яких завдає прямого збитку і небезпеки та призведе до втраченої вигоди;

в) загрози, визначення яких веде до глобальної зміни стратегії підприємства, та загрози, які ведуть до незначних змін стратегічної спрямованості підприємства;

г) загрози, настання яких потягне за собою втрату економічних пріоритетів підприємства, та загрози, які не впливають на економічні пріоритети.

3. Стан економічного середовища в державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів укладати кошти в розширення виробництва у країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки для створення продукції з високою часткою доданої вартості.

а) макроекономічна безпека;

б) фінансово-економічна безпека;

в) боргова безпека;

г) інвестиційно-інноваційна безпека.

4. Який вид безпеки характеризує стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів:

а) грошово-кредитна безпека;

б) валютна безпека;

в) бюджетна безпека;

г) банківська безпека?

5. Потенційні або реальні дії фізичних суб'єктів, котрі порушують стан захищеності соціальної системи, здатні призвести до припинення її діяльності або до економічних та інших утрат, характеризують:

а) об'єкти безпеки;

б) загрози безпеки;

- в) політику безпеки;
- г) види безпеки.

6. Проблеми енергозабезпечення, заборгованість, падіння курсу долара США, зростання впливу Китаю, уразливість життєво важливої інфраструктури. Об'єктом якого виду безпеки виступають визначені економічні проблеми:

- а) корпоративної;
- б) колективної;
- в) державної;
- г) безпеки людини?

7. За характером відповідальності особи, що завдають (чи, реалізують) загрози безпеці суб'єкта господарювання, розподіляють на:

- а) загрози, у результаті реалізації яких до осіб, котрі здійснюють їх, можуть бути застосовані норми цивільно-правової відповідальності;
- б) загрози, у результаті спроби або реалізації яких до осіб, що їх здійснюють, можуть бути вжиті заходи кримінально-правової відповідальності;
- в) загрози, у результаті спроби або реалізації яких до осіб, котрі їх здійснюють можуть бути вжиті заходи адміністративно-правової відповідальності;
- г) усі відповіді правильні.

8. Щодо підприємства чинники зовнішнього середовища можуть бути:

- а) пасивними – суттєво не впливати на діяльність підприємств;
- б) активними – позитивними, тобто сприяти досягненню цілей, що протидіють реалізації досягнення цілей;
- в) активно-пасивними – чинники, що сприяють досягненню цілей, залежно від впливу інших чинників на діяльність підприємства;
- г) правильні відповіді а) та б).

9. Ризик, який характеризують рівнем предметної та технологічної спеціалізації продукції галузі (виду економічної діяльності), певного регіону, капітальних укладень, концентрації виробництва та інше, це:

- а) мезоризик;
- б) мікроризик;
- в) мегаризик;
- г) макроризик.

10. Які з методів оцінювання не використовують для оцінювання ризику:

- а) експертні;
- б) аналогові;
- в) економіко-статистичні;
- г) порівняльні?

Питання для самоконтролю

1. Поясніть сутність економічної безпеки на національному рівні. Які її складові?

2. Назвіть основні положення методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України.

3. Дайте визначення загрозам безпеки. Поясніть зв'язок об'єктів безпеки, провідні ризики та загрози.

4. Поясніть класифікацію загроз безпеці за різними ознаками.

5. Поясніть поняття фактору та умов безпеки.

6. Поясніть класифікацію внутрішніх і зовнішніх факторів економічної безпеки.

7. Дайте визначення факторам загроз макрооточення підприємства.

8. Дайте визначення поняття ризику. Які основні характеристики ризику як економічної категорії?

9. Наведіть класифікацію ризиків за основними ознаками.

10. Які методи оцінювання ризику?

Література: основна [1]; додаткова [2 – 11].

Рекомендована література

Основна

1. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / укл. І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 256 с. (Укр. мов.)

Додаткова

2. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О. С. Власюк; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України, 2008. – 48 с.

3. Горбулін В. П. Системно-концептуальні засади стратегії національної безпеки України / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – К. : ДП "НВЦ "Євроатлантикінформ", 2007. – 592 с.

4. Ліпкан В. А. Безпекознавство : навч. посіб. / В. А. Ліпкан. – К. : Вид. Європ. ун-ту, 2003. – 208 с.

5. Ліпкан В. А. Національна безпека України : навч. посіб. – 2-ге вид. / В. А. Ліпкан. – К. : КНТ, 2009. – 576 с.

6. Мак-Мак В. П. Служба безпеки підприємства (організаційно-управлінські та правові аспекти діяльності) / В.П. Мак-Мак. – М. : Баярд, 2003. – 208 с.

7. Минаєв Г. А. Безпека організації : учебник / Г. А. Минаєв. – К. : КНТ, 2009. – 440 с.

8. Політологія [Текст] : навч. посіб. / [М. П. Гетьманчук та ін.] ; за заг. ред. д-ра іст. наук, проф. М. П. Гетьманчука. – К. : Знання, 2011. – 415 с.

9. Піскунова Л. Е. Безпека життєдіяльності. : підручник / Л. Е. Піскунова, В. А. Прилипко, Т. О. Зубок. – К. : Академія, 2012. – 224 с.

10. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки : монографія / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – К. : НІСД, 2010. – 288 с.

11. Сытник Г. П. Государственное управление в сфере национальной безопасности : словарь-справочник / под ред. Г. П. Сытника. – К. : Русское слово, 2012. – 41 с.

Інформаційні ресурси

12. Про основи національної безпеки України : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 39, ст. 351 (із змінами). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

13. Ситник Г. П. Безпека держави крізь призму особливостей сучасного етапу цивілізаційного розвитку / Г. П. Ситник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nationalsecurity.org.ua/category/library>.

Методичне забезпечення

14. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.

Зміст

Вступ.....	3
Тема 1. Предмет та методи навчальної дисципліни	
"Теорія управління безпекою соціальних систем".....	4
Тема 2. Понятійно-категоріальна система теорії управління	
безпекою соціальних систем	6
Тема 3. Соціальна система як об'єкт безпеки	9
Тема 4. Система та механізми управління безпекою організації	11
Тема 5. Інституціональні основи управління безпекою	
соціальних систем.....	14
Тема 6. Державне регулювання у сфері безпеки	17
Тема 7. Недержавні структури забезпечення безпеки.....	19
Тема 8. Методичний інструментарій оцінювання рівня безпеки	
соціальних систем.....	22
Рекомендована література.....	25
Основна	25
Додаткова	25
Інформаційні ресурси	26
Методичне забезпечення	26

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Завдання до самостійної роботи
з навчальної дисципліни
"ТЕОРІЯ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ
СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ"
для студентів спеціальності
8.18010014 "Управління
фінансово-економічною безпекою"
всіх форм навчання**

Укладачі: **Отенко** Ірина Павлівна
Москаленко Наталя Олександрівна

Відповідальний за випуск *Отенко І. П.*

Редактор *Доценко О. Г.*

Коректор *Маркова Т. А.*

План 2015 р. Поз. № 15.

Підп. до друку 27.07.2015 р. Формат 60 x 90 1/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 1,75. Обл.-вид. арк. 2,19. Тираж 40 пр. Зам. № 107.

Видавець і виготівник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Леніна, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*